

Europejski plan wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Wprowadzenie

Niniejszy dokument powstał w ramach przygotowań do Forum Społeczeństwa Obywatelskiego organizowanego w Warszawie 26 czerwca 2024 roku. Przedstawiamy w nim najważniejsze działania, które instytucje unijne powinny podjąć w nadchodzącej pięcioletniej kadencji, aby stworzyć warunki sprzyjające rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego w krajach UE.

Dokument zbiera rekomendacje i propozycje wynikające z wieloletnich działań rzeczniczych prowadzonych przez organizacje społeczne na szczeblu krajowym i europejskim.¹

Zapraszamy organizacje społeczeństwa obywatelskiego z krajów UE do wykorzystywania i dalszego rozwijania poniższych propozycji. Jesteśmy otwarci na współpracę ze wszystkimi instytucjami i siłami politycznymi, które chcą działać na rzecz realizacji tego planu.

Niezależne społeczeństwo obywatelskie ma kluczowe znaczenie dla utrzymania otwartej przestrzeni obywatelskiej, wspierania demokracji oraz obrony praworządności i praw podstawowych. Ma ono zasadnicze znaczenie dla umożliwienia ludziom organizowania się, ale także dla wzmacniania ich głosu i dawania im poczucia bycia wysłuchanymi. Społeczeństwo obywatelskie, w całej swojej różnorodności (w tym organizacje pozarządowe, ruchy społeczne i grupy oddolne), zarówno w zakresie rzecznictwa, jak i świadczenia usług, sprawia, że prawa obywatelskie, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturalne i środowiskowe mogą być urzeczywistnione. Uosabiając zbiorowe aspiracje i interesy społeczeństwa, zwłaszcza grup wykluczonych, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i ruchy społeczne umożliwiają ludziom aktywny udział w kształtowaniu prawa i polityki, wspierając demokratyczne i pluralistyczne społeczeństwa. Pandemia COVID-19 i trwające kryzysy humanitarne wynikające z wojny w Ukrainie i eskalacji epidemii, przemocy na Bliskim Wschodzie - z ich niedopuszczalnymi konsekwencjami dla ludności cywilnej - uwypukliły niezbędną rolę

¹ Obejmują one wspólne oświadczenie organizacji społeczeństwa obywatelskiego Deklaracja bukareszteńska na rzecz odpornego społeczeństwa obywatelskiego zdolnego do budowania na wartościach UE (2019); [Społeczeństwo obywatelskie na pierwszej linii frontu - 5 punktów dla działań UE na lata 2019-2024](#) (2019); [Kompleksowy plan na rzecz innowacji demokracji w Europie](#) EPD [Wizja społeczeństwa obywatelskiego dla Europejskiego planu działania na rzecz demokracji](#) (2020); [Zalecenia dotyczące kompleksowej europejskiej polityki i strategii w zakresie społeczeństwa obywatelskiego](#) (2020 r.); [Końcowe wyniki Konwencji o społeczeństwie obywatelskim na rzecz przyszłości Europy](#) (2022 r.); [Badanie dotyczące wpływu pandemii COVID-19 na prawa podstawowe i przestrzeń obywatelską](#) (2022 r.); Dokument Recharging Advocacy for Rights in Europe (RARE) dotyczący "Europejskiej strategii na rzecz społeczeństwa obywatelskiego: uznanie, włączenie, ochrona" (2022 r.), "Bringing human rights and Article 2 values to life: the role, challenges and solutions for civil society" ("Ożywianie praw człowieka i wartości z art. 2: rola, wyzwania i rozwiązania dla społeczeństwa obywatelskiego") (2022 r.); "How can we enable, protect and expand Europe's civic space, to strengthen democracy, social and environmental justice?" ("Jak możemy umożliwić, chronić i rozszerzać europejską przestrzeń obywatelską, aby wzmocnić demokrację, sprawiedliwość społeczną i środowiskową?"). (civic-forum.eu) (2023).

społeczeństwa obywatelskiego i oddolnej mobilizacji w zaspokajaniu potrzeb ludzi w sytuacjach kryzysowych, wypełnianiu luk pozostawionych przez politykę publiczną, a w końcu w rozliczaniu władz.

Jednak akceptacja dla rządów prawa i demokracji zmalała na całym świecie, a UE nie jest wyjątkiem. Według Monitora CIVICUS, który ocenia warunki rozwoju przestrzeni obywatelskiej na całym świecie, przestrzeń obywatelska w Europie skurczyła się. Od 2019 r. liczba państw członkowskich UE, których przestrzeń obywatelska oceniona została jako "otwarta" spadła z 14 do 12, podczas gdy liczba państw członkowskich, w których oceniono, że warunki rozwoju przestrzeni obywatelskiej są "utrudnione" wzrosła z 1 do 3.² Społeczeństwo obywatelskie nadal napotyka na liczne przeszkody, w tym restrykcyjne przepisy, niewystarczające finansowanie, nękanie prawne, ataki fizyczne i ograniczone przestrzenie dialogu obywatelskiego. Prawo do protestu zostało ograniczone w kilku krajach, podczas gdy ruchy społeczne są represjonowane przy użyciu brutalnych technik policyjnych.³⁴ Idzie to w parze z rozprzestrzenianiem się "nieliberalnych" rządów, włączaniem skrajnie prawicowych partii do koalicji rządowych, a w niektórych krajach obserwujemy, iż rządzący coraz częściej skłaniają się ku autorytarnym praktykom.

W ciągu ostatnich pięciu lat Unia Europejska uruchomiła wiele inicjatyw mających na celu zwalczanie regresu demokracji i sprostanie wyżej wymienionym wyzwaniom. Obejmują one narzędzia takie, jak program "Obywatele, równość, prawa i wartości" (CERV), europejskie sprawozdanie na temat praworządności, warunkowość finansowania powiązana z praworządnością, *Europejski plan działania na rzecz demokracji*, *Pakiet na rzecz obrony demokracji* oraz *Konferencję w sprawie przyszłości Europy*. Poczyniono znaczne postępy w zakresie ochrony wolności mediów, zapewnienia bezpieczeństwa dziennikarzy i walki ze strategicznymi procesami sądowymi przeciwko udziałowi publicznemu (SLAPP). Ponadto instytucje UE w coraz większym stopniu uznają przestrzeń obywatelską i wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego za kluczowe dla demokracji i praworządności, w szczególności poprzez sprawozdanie Komisji Europejskiej z 2022 r. w sprawie stosowania Karty praw podstawowych UE oraz konsultacje następcze,⁵ i zatwierdzenie przez Radę w 2023 r. konkluzji Rady w sprawie przestrzeni obywatelskiej.⁶ Jednocześnie prawo UE i jego transpozycja do ustawodawstwa krajowego miały czasami również negatywne konsekwencje, co widać na przykładzie dyrektywy w sprawie pakietu na rzecz obrony demokracji "wprowadzającej wspólne normy przejrzystości i rozliczalności na rynku wewnętrznym w odniesieniu do działań w zakresie reprezentacji interesów prowadzonych w imieniu państw trzecich", znanej również jako dyrektywa w sprawie ingerencji zagranicznej, która grozi legitymizacją restrykcyjnych przepisów dotyczących agentów zagranicznych w kilku państwach członkowskich (zob. Załącznik 1: Ocena europejskich inicjatyw na rzecz dobrze prosperującej przestrzeni obywatelskiej w latach 2019-2024).

Z tych powodów UE musi wykorzystać dorobek poprzednich pięciu lat i zwiększyć swoje wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego w UE i na całym świecie w następnej kadencji legislacyjnej, aby zbudować spójne, strategiczne ramy współpracy i wsparcia, zgodnie z postulatami *Manifestu europejskiego społeczeństwa obywatelskiego*, przyjętego przez ponad 240 organizacji społeczeństwa obywatelskiego z całej Europy.⁷ Dokument ten przedstawia oczekiwania społeczeństwa obywatelskiego wobec wspólnego programu instytucji UE, który ma zostać przyjęty przez nowo mianowanych przywódców instytucji UE oraz polską, duńską i cypryjską prezydencję w Radzie Unii Europejskiej.

² Dane - Civicus Monitor.

³ Liberties Rule of Law Report 2024, [Liberties Rule Of Law Report 2024_FULL.pdf](https://www.liberties.eu/en/press-releases/liberties-rule-of-law-report-2024) (dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net).

⁴ Europejskie Forum Obywatelskie, Raport Civic Space Watch 2024, [Raport o przestrzeni obywatelskiej 2024 - Europejskie Forum Obywatelskie \(civic-forum.eu\)](https://www.civiceurope.eu/en/raport-o-przestrzeni-obywatelskiej-2024).

⁵ Komisja Europejska, 2022, A thriving civic space for upholding fundamental rights in the EU 2022 Annual Report on the Application of the EU Charter of Fundamental Rights, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0716>.

⁶ Prawa podstawowe: Rada zatwierdza konkluzje w sprawie roli przestrzeni obywatelskiej - Consilium (europa.eu).

⁷ Wspólny [manifest](https://www.civiceurope.eu/en/manifest) społeczeństwa obywatelskiego - [Społeczeństwo obywatelskie dla UE](https://www.civiceurope.eu/en/manifest).

Oczekiwania społeczeństwa obywatelskiego wobec instytucji UE:

Europejska strategia na rzecz społeczeństwa obywatelskiego w ramach spójnej Europejskiej agendy na rzecz demokracji

Odporne demokracje wymagają mechanizmów partycypacyjnych, które dopuszczają wszystkie głosy do demokratycznej debaty. Obywatele i obywatelki oceniają demokrację na podstawie rezultatów - polityk oraz stopnia w jakim zaspokajają one ich potrzeby, odpowiadają na obawy i na ile zapewniają nadzieje na przyszłość. Kiedy ludzie tracą zaufanie do instytucji mających odpowiadać na ich potrzeby i aspiracje, demokracja staje się zagrożona. Europejska agenda na rzecz demokracji powinna mieć na celu odbudowę zaufania ludzi do instytucji poprzez sprawiedliwą społecznie i środowiskowo politykę oraz poprzez wzmacnianie demokratycznego ekosystemu.

Wzywamy instytucje europejskie do inwestowania w spójny europejski program na rzecz demokracji.

Prawdziwie transformacyjny, wzmacniający pozycję zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego i spójny, program UE na rzecz demokracji nie może być opracowywany w oderwaniu od innych polityk publicznych. Musi być powiązany z polityką społeczno-gospodarczą, finansową i działaniami na rzecz bezpieczeństwa, stawiając w centrum potrzeby i aspiracje ludzi. Należy uznać i docenić rolę zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego.

Aby osiągnąć ten cel i odpowiedzieć na opisane powyżej wyzwania lub uzupełnić luki w politykach publicznych, instytucje europejskie powinny zobowiązać się do:

- Przyjęcia zdecydowanego **stanowiska zerowej tolerancji wobec skrajnie prawicowych i neoliberalnych sił**. Ich programy nie powinny być legitymizowane, a kierownictwo instytucji UE powinno odmówić współpracy z nimi. Partie europejskie powinny odmówić tworzenia koalicji z partiami skrajnie prawicowymi i odrzucić ich ideologie.
- Uznania, że nie ma **demokracji i rządów prawa bez równości i sprawiedliwości**. UE musi nadal inwestować i wzmacniać swoje narzędzia, aby zapewnić, że jej polityka będzie intersekcyjna i antydyskryminacyjna.⁸
- **Podjęcia konkretnych kroków w celu wsparcia całego demokratycznego ekosystemu** w wypełnianiu demokratycznej misji: dziennikarzy,⁹ mediów, związków zawodowych,¹¹ uniwersytetów i środowisk akademickich, krajowych instytucji praw człowieka oraz społeczeństwa obywatelskiego. Rola tych podmiotów jest kluczowa i komplementarna. Władze publiczne również muszą być wyposażone w zasoby, aby je wspierać.

⁸ Wspólne oświadczenie społeczeństwa obywatelskiego, [Budowanie inkluzywnej Europejskiej Unii Równości](#), 2024.

⁹ Europejska Federacja Dziennikarzy, [Manifest na wybory do UE 2024: Stań w obronie dziennikarstwa jako dobra](#) publicznego, 2024.

¹⁰ Reporterzy bez Granic, [12-punktowy Nowy Ład dla Prawa do Informacji](#), 2024.

¹¹ EKZZ, [Manifest na wybory europejskie](#) w 2024 r.

- Opierając się na europejskim cyklu praworządności i rozszerzając go, UE powinna ustanowić **Europejski semestr demokracji** jako odpowiednik europejskiego semestru, uzupełniając jego zakres o demokrację i prawa podstawowe.¹² Powinien być on otwarty dla krajów kandydujących. Europejskie zarządzanie powinno opierać się na założeniu, że nie ma postępu gospodarczego i społecznego bez silnej demokracji i odwrotnie, nie może być prawdziwej demokracji bez sprawiedliwości społecznej dla wszystkich. Coroczny przegląd powinien dokumentować i analizować wyzwania stojące przed społeczeństwem obywatelskim w ramach pełnoprawnego, samodzielnego filaru dotyczącego warunków sprzyjających społeczeństwu obywatelskiemu i obrońcom praw człowieka.¹³ Proces ten powinien zostać wzmocniony z uwzględnieniem zaleceń społeczeństwa obywatelskiego.¹⁴¹⁵ W szczególności powinien on być wyraźnie powiązany nie tylko z mechanizmami sankcji, ale także z zasadami warunkowości i wsparciem dla reform.
- **Ludzie i ochrona środowiska powinny znajdować się w centrum procesu kształtowania polityki, aby zagwarantować sprawiedliwość społeczną i środowiskową.** Wymaga to reorientacji gospodarki, aby zapewnić sprawiedliwość społeczną i środowiskową wzmocniając ambitną realizację Europejskiego filaru praw socjalnych, w tym wspieranie odpowiednich systemów ochrony socjalnej¹⁶ oraz podjęcie konkretnych kroków w kierunku neutralnej dla klimatu Unii.¹⁷¹⁸

UE potrzebuje proaktywnej europejskiej strategii na rzecz otwartej przestrzeni obywatelskiej i odpornego społeczeństwa obywatelskiego.

Spółeczeństwo obywatelskie musi znaleźć się w centrum europejskiego programu na rzecz demokracji. **Europejska Strategia na rzecz Społeczeństwa Obywatelskiego** powinna zapewnić rzeczywiste, polityczne uznanie kluczowej roli odgrywanej przez społeczeństwo obywatelskie. Ponadto strategia ta powinna zapewnić spójne ramy polityczne w celu umożliwienia wspierania i ochrony europejskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz rozszerzenia przestrzeni obywatelskiej. Europejska Strategia Społeczeństwa Obywatelskiego powinna obejmować filary przedstawione poniżej:

- Powołanie wiceprzewodniczącego/cej **Komisji odpowiedzialnego/nej za demokrację, przestrzeń obywatelską i dialog ze społeczeństwem obywatelskim. Kompetencje wiceprzewodniczącego/cej powinny zostać** wzmocnione o odpowiednie narzędzia pozwalające inicjować, prowadzić i nadzorować wdrażanie strategii na szczeblu europejskim i krajowym, zapewniając spójność między działaniami UE, mającymi na celu rozwój przestrzeni obywatelskiej i opracowanie ram dialogu obywatelskiego uwzględniającego udział społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich obszarach polityki. Powinna ona również obejmować proaktywne wsparcie dla atakowanych organizacji obywatelskich oraz terminowe działania następcze w związku ze skargami społeczeństwa obywatelskiego dotyczącymi ataków, z wykorzystaniem dostępnych środków publicznych i dyplomatycznych, w dialogu z organizacjami

¹² Christian MOOS, opinia EKES-u: Odporna demokracja dzięki silnemu i zróżnicowanemu społeczeństwu obywatelskiemu (opinia z inicjatywy własnej), <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/resilient-democracy-through-strong-and-diverse-civil-society-own-initiative-opinion>, 2019.

¹³ zob. [projekt sprawozdania](#) Parlamentu Europejskiego [w sprawie sprawozdania Komisji na temat praworządności w 2021 r. \(2021/2180\(INI\)\)](#).

¹⁴ Europejskie Partnerstwo na rzecz Demokracji, "Wspólne oświadczenie w sprawie programu Komisji Europejskiej na rzecz praworządności 2024". Raport", marzec 2024 r. <https://epd.eu/news-publications/ahead-of-the-eu-elections-2024-3-joint-statement-on-the-european-commissions-2024-rule-of-law-report/>

¹⁵ Civil Society Europe, Joint Civil Society Contribution on Civic Space to the 2024 Annual Rule of Law Report, kwiecień 2024 r.

¹⁶ Wspólne oświadczenie w sprawie sprawozdania Komisji Europejskiej na temat praworządności w 2024 r., <https://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2024/03/A-vision-for-social-europe.pdf>, 2024.

¹⁷ CAN Europe, Manifest na rzecz Unii wolnej od paliw kopalnych, sprawiedliwej społecznie i neutralnej dla klimatu, <https://caneurope.org/content/uploads/2023/10/CAN-Europe-Manifesto-for-a-Fossil-Free-Socially-Just-and-Climate-Neutral-Union.pdf>, 2024.

¹⁸ Wspólny manifest społeczeństwa obywatelskiego na rzecz energii odnawialnej w Europie sprzyjającej przyrodzie i skoncentrowanej na ludziach, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/10/CSO-manifesto-RED.pdf>, 2023.

społeczeństwa obywatelskiego. Wiceprzewodniczący powinien również koordynować swoją pracę z Wysokim Przedstawicielem Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa w odniesieniu do działań na rzecz demokracji i społeczeństwa obywatelskiego poza UE.

- Instytucje UE, a zwłaszcza wiceprzewodniczący Komisji odpowiedzialny za demokrację i przestrzeń obywatelską, powinny wspierać ustanowienie **mechanizmu wczesnego ostrzeżenia** w oparciu o projekty pilotowane w ramach dotacji CERV. W oparciu o takie ostrzeżenia instytucje UE powinny współpracować z państwami członkowskimi, prosząc o publiczną reakcję i podjęcie odpowiednich środków w celu rozpatrzenia skarg. Aby usystematyzować swoje podejście do ochrony społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka przed nękaniami, zastraszaniem i atakami, UE musi przyjąć zasady kierujące jej działaniami, takie jak **Wytyczne Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych dotyczące obrońców praw człowieka**. Może to wymagać włączenia ochrony obrońców praw człowieka do dialogu politycznego z państwami członkowskimi i udziału w obserwacjach procesów sądowych.
- UE powinna opierać się na istniejących fragmentarycznych politykach, w tym zaleceniach przeciwko SLAPP i zaleceniach w sprawie ochrony, bezpieczeństwa i wzmocnienia pozycji dziennikarzy, aby wydać kompleksowe **zalecenia dla państw członkowskich w sprawie ochrony społeczeństwa obywatelskiego**, w tym rozszerzenia zabezpieczeń proceduralnych w celu umożliwienia wczesnego umorzenia oczywiście bezzasadnych postępowań sądowych przeciwko udziałowi społeczeństwa w przypadkach kryminalizacji działań na rzecz praw człowieka. Używanie oprogramowania szpiegującego do monitorowania komunikacji obrońców praw, aktywistów, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, prawników, dziennikarzy i ich źródeł powinno być zabronione w UE.
- UE powinna wspierać tworzenie **krajowych centrów ochrony społeczeństwa obywatelskiego lub unijnego mechanizmu ochrony społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka**, który powinien opierać się na przykładzie istniejącego zewnętrznego unijnego mechanizmu ochrony obrońców praw człowieka protectdefenders.eu i mechanizmu szybkiego reagowania w mediach, umożliwiając szybką reakcję w celu wsparcia obrońców praw człowieka, którzy stoją w obliczu bezpośredniego zagrożenia. Mechanizmy te powinny zapewniać podejście przekrojowe i uwzględniać konkretne potrzeby wykluczonych grup.¹⁹ W ramach tego mechanizmu lub w sposób komplementarny należy ustanowić **fundusz zapewniający wsparcie, zarówno pieniężne, jak i proceduralne, dla dziennikarzy i obrońców praw człowieka dotkniętych ewidentnie nieuzasadnionymi postępowaniami cywilnymi²⁰ i karnymi przeciwko udziałowi publicznemu**.
- UE musi ułatwiać mobilność i ochronę **obrońców praw człowieka na uchodźstwie** w UE i w jej obrębie. Może to obejmować uproszczenie procedur wizowych, wprowadzenie lub rozszerzenie programów relokacji oraz zwiększenie świadomości wśród odpowiednich władz.²¹ Ponadto UE powinna dokonać przeglądu istniejących narzędzi prawnych służących wspieraniu obrońców i zająć się eksterytorialnymi represjami ze strony reżimów autorytarnych wymierzonymi w społeczność diaspory w Europie.^{22,23}
- Wszystkie europejskie przepisy i polityki powinny tworzyć sprzyjające środowisko dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, aby mogły one wykonywać swoje demokratyczne funkcje bez narażania się na retorsje. Agencja Praw Podstawowych powinna być w sposób systemowy upoważniona do

¹⁹ Nadchodzący raport.

²⁰ Europejskie partnerstwo na rzecz demokracji, Reviewing progress on the European Democracy Action Plan, [EDAP-progress-paper-v2.pdf \(epd.eu\)](#), 2923.

²¹ Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, [Ochrona zagrożonych obrońców praw człowieka: Wjazd, pobyt i wsparcie w UE](#), 2023.

²² Organizacja Narodów i Ludów Niereprezentowanych (UNPO), Compromised Space Europe: Głosy ofiar szpiegostwa i represji w Europie, [2787.pdf](#), 2022.

²³ Organizacja Narodów i Ludów Niereprezentowanych (UNPO), The Recognition and Criminalization of 'Refugee Espionage' in Europe, [2785.pdf](#), 2022.

angażowania się w **ustrukturyzowane oceny ex ante wpływu wszystkich polityk UE na prawa podstawowe**, gromadząc informacje intersekcyjnie od możliwie szerokiego grona zainteresowanych stron, w szczególności uwzględniając wykluczone społeczności, takie jak migranci i grupy mniejszościowe narażone na dyskryminację rasową. Komisja Europejska powinna zainicjować zorganizowany dialog ze społeczeństwem obywatelskim w celu wypracowania i wdrożenia **listy kontrolnej dotyczącej przestrzeni obywatelskiej**, aby zapewnić, że polityki publiczne UE będą wspierać realizację praw podstawowych.

- Prawodawstwo i polityka UE, które mają negatywny wpływ na prawa podstawowe i przestrzeń obywatelską, zwłaszcza w zakresie migracji, przestępczości zorganizowanej, przeciwdziałania praniu pieniędzy i terroryzmu, powinny zostać zmienione w celu złagodzenia tych skutków. UE powinna wycofać **dyrektywę "ustanawiającą zharmonizowane wymogi na rynku wewnętrznym dotyczące przejrzystości reprezentacji interesów w imieniu państw trzecich "** oraz **nowy Pakt o migracji i azylu**.
- Wzywamy do **przyjęcia dyrektywy w sprawie europejskich stowarzyszeń transgranicznych** w celu promowania współpracy transgranicznej między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i uznania pożytku publicznego na rynku wewnętrznym. Komisja Europejska powinna ściśle monitorować jej wdrożenie, a także wdrażanie innych mechanizmów przyjętych w poprzedniej kadencji, takich jak Akt w sprawie sztucznej inteligencji, dyrektywa UE w sprawie należytej staranności w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw, dyrektywa anty-SLAPP i zalecenia dotyczące zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w procesy kształtowania polityki publicznej. Powinna podjąć szybkie działania w celu naprawienia wszelkich kwestii w przypadku trudności na etapie wdrożenia.
- Aby zbudować odporność w sektorze obywatelskim, konieczne jest wdrożenie **prawdziwie wzmacniającej polityki finansowania**, która koncentruje się na potrzebach organizacji społeczeństwa obywatelskiego i społeczności, którym te organizacje służą. Polityki te powinny uwzględniać zasady przyznawania dotacji na rzecz praw człowieka²⁴ i czerpać z najlepszych praktyk innych fundatorów, takich jak filantropia oparta na zaufaniu²⁵, "finansowanie na rzecz rzeczywistej zmiany"²⁶, partycypacyjne przyznawanie dotacji²⁷. Programy finansowania powinny być opracowywane w ramach integracyjnych i partycypacyjnych procesów, angażujących społeczeństwo obywatelskie w kształtowanie zarówno tego, co jest finansowane, jak i sposobu finansowania. Wymaga to zmniejszenia obciążeń administracyjnych, przejścia w kierunku nierestrykcyjnego finansowania instytucjonalnego i wsparcia dla sprawiedliwych wynagrodzeń. Taki sposób działania można pilotować w ramach programu **CERV**. Zasadnicze znaczenie ma zapewnienie kontynuacji tego programu i przynajmniej utrzymanie lub zwiększenie jego budżetu, ponieważ wyzwania związane z prawami i wartościami w Europie nie znikną w najbliższej przyszłości. Ponadto, przyszłe wieloletnie ramy finansowe powinny odzwierciedlać potrzebę dalszego wspierania społeczeństwa obywatelskiego w różnych obszarach polityki zarówno poprzez dotacje operacyjne, jak i dotacje na projekty, w ramach bezpośredniego i dzielonego zarządzania funduszami.
- Aby ukierunkować priorytety finansowania i zwiększać odporność społeczeństwa obywatelskiego w całej jego różnorodności (organizacje pozarządowe, ruchy, organizacje oddolne...), UE powinna wspierać rozwój **Indeksu zrównoważonego rozwoju i odporności społeczeństwa obywatelskiego**, określającego jego mocne i słabe strony, najlepsze praktyki, identyfikującego zagrożenia dla odporności społeczeństwa obywatelskiego. Ważne jest nie tylko to, w jaki sposób ramy prawne i finansowe wpływają na społeczeństwo obywatelskie, ale także w jaki sposób solidarność, współpraca, zbiorowa troska i dobrobyt są umacniane w różnych krajach. Nacisk na odporność, inkluzywność, solidarność i budowanie

²⁴ Human Rights Funders Network, Ariadne, Gender Funders Co-lab, Zasady przyznawania dotacji na rzecz praw człowieka, <https://www.hfn.org/wp-content/uploads/2016/11/Principles-English-Sept-2020.pdf>, 2020.

²⁵ Projekt filantropii opartej na zaufaniu, [Filantropia oparta na zaufaniu](#).

²⁶ Funding For Real Change, [Reimagining Project-Based Giving](#).

²⁷ Environmental Partnership Association, The Good Grantmaking Guide: Approach, Principles and Processes of Participative Grantmaking for Civil Society Organizations, [epa_grantmaking_final_web.pdf](#), 2016.

koalicji powinien zostać odzwierciedlony w polityce finansowania. UE powinna również przeprowadzić **badanie dotyczące finansowania dostępnego dla społeczeństwa obywatelskiego** (pod względem rodzajów dofinansowania, jego działania i dostępności) oraz **zaangażować się w regularny dialog z innymi darczyńcami** w celu zapewnienia komplementarności finansowania i uczenia się na podstawie wzajemnych doświadczeń, jak lepiej wspierać zagrożone organizacje społeczeństwa obywatelskiego.

UE musi wzmocnić instytucje tworzone przez obywateli pośredniczące między państwem a społeczeństwem i przyjąć umowę o dialogu obywatelskim.

Prawdziwe uczestnictwo oznacza, że obawy ludzi są wysłuchiwanie a odpowiedzi na nie są skutecznie wdrażane przez polityki publiczne.²⁸ Instytucje tworzone przez obywateli pośredniczące między państwem a społeczeństwem odgrywają kluczową rolę w organizowaniu, ukierunkowywaniu i podtrzymywaniu potrzeb i aspiracji ludzi. Popieramy i ponawiamy żądanie Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych (ETUC) dotyczące **wzmocnienia związków zawodowych, negocjacji zbiorowych i dialogu społecznego**.²⁹ Co również ważne, dialog obywatelski powinien zostać uznany za **istotny element europejskiej demokracji uczestniczącej**.

- Zorganizowany dialog obywatelski i partnerstwo wiążą się z odpowiedzialnym negocjowaniem stanowisk, są zorientowane na wyniki i prowadzą do akceptowalnych dla wszystkich rezultatów w zakresie polityk i strategii. Podejście partycypacyjne prowadzi również do **współtworzenia polityk**, które generują więcej możliwości i rozwiązań dla społeczności. Porozumienie w sprawie dialogu obywatelskiego powinno zostać opracowane we współpracy ze społeczeństwem obywatelskim, aby w pełni odzwierciedlało jego potrzeby. Powinno ono jasno określać zakres, miejsce i oczekiwane rezultaty europejskiego dialogu obywatelskiego, aby odejść od czysto technicznych, często jedynie symbolicznych i pozbawionych walorów rzeczywistej partycypacji konsultacji z zainteresowanymi stronami.
- Społeczeństwo obywatelskie powinno być zaangażowane w inicjowanie prawodawstwa, w tym określanie potrzeb, które należy zaspokoić, oraz odpowiednich rozwiązań politycznych, a także w przygotowywanie programu prac Komisji Europejskiej.
- **Przewodniczący Komisji Europejskiej powinien zostać upoważniony do prowadzenia dialogu międzysektorowego** poprzez coroczny szczyt umożliwiający społeczeństwu obywatelskiemu wniesienie wkładu w dialog polityczny na temat kierunku działań i polityk UE, na przykład w kontekście stanu Unii i przygotowania rocznego programu prac.
- Civil Society Europe powinno być uznawane za instytucjonalny odpowiednik ETUC i Business Europe jeśli chodzi o zaangażowanie się w przekrojowy dialog obywatelski.

Silniejsza europejska demokracja i odpowiedzialne instytucje UE

Spójna europejska agenda demokratyczna wymaga wzmocnienia europejskiej demokracji i wzmocnienia odpowiedzialności i transparentności w instytucjach UE.

²⁸ Civil Society Europe, Civil Society State of the Union, [Civil-Society-State-of-the-Union_2023.pdf](#), 2023.

²⁹ EKZZ, [Manifest na wybory do Parlamentu Europejskiego 2024_PL_0.pdf](#), 2024 r.

- Należy wspierać mechanizmy zaangażowania obywateli, takie jak dialog obywatelski, europejskie inicjatywy obywatelskie (EIO) i zgromadzenia obywateli, nowo powołane instytucje powinny zobowiązać się do działań następczych po *Konferencji w sprawie przyszłości Europy* (CoFoE).³⁰
- Oprócz rewizji traktatów, UE powinna zbadać sposoby wzmocnienia europejskiej demokracji poprzez wzmocnienie integralności instytucji, w tym polityczne zobowiązanie do współpracy z Europejskim Rzecznikiem Praw Obywatelskich w celu rozpatrywania skarg i dochodzeń; poprawić dostęp do dokumentów i przejrzystość procesu decyzyjnego, w tym na etapie negocjacji podczas trialogu. Obywatele i reprezentujące ich stowarzyszenia powinni być informowani, w tym w fazie przygotowawczej, jakie jest stanowisko ich rządu i mieć możliwość wniesienia swojego wkładu.
- Rola FRA powinna zostać wzmocniona, aby mogła działać jako europejska instytucja praw człowieka. Wymaga to umożliwienia FRA wydawania własnych opinii na temat polityk UE i systematycznego angażowania agencji w ocenę ich skutków.
- Należy podjąć wysiłki w celu zwiększenia różnorodności w instytucjach europejskich, w szczególności w reprezentowaniu grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację rasową.³¹

Zwalczanie podwójnych standardów: ochrona międzynarodowych praw człowieka i instytucji na całym świecie

Spółeczeństwo obywatelskie i demokracja mogą się rozwijać tylko wtedy, gdy zasady i instytucje praw człowieka będą respektowane na całym świecie bez stosowania podwójnych standardów. W swojej polityce zagranicznej, rozwojowej i handlowej UE musi przedkładać prawa człowieka³² nad zysk w stosunkach międzynarodowych i pociągać do odpowiedzialności autorytarne reżimy stosujące przemoc, ograniczające przestrzeń obywatelską i łamiące prawa człowieka. Obejmuje to następujące działania:

- Aby stworzyć spójny system ochrony praw człowieka w Europie, UE musi przystąpić do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC). UE powinna również wspierać inicjatywy międzynarodowych organizacji działających na rzecz praw człowieka, w tym Organizacji Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowego Trybunału Karnego i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.
- Solidne wspieranie społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie poprzez długoterminowe, instytucjonalne finansowanie i zorganizowany dialog.³³
- Promowanie, ułatwianie i wspieranie współpracy i dialogu między społeczeństwem obywatelskim w UE i w krajach przystępujących w celu wspierania demokracji, podstawowych zasad praworządności i integracji. Społeczeństwo obywatelskie z regionu powinno być również systematycznie angażowane w inicjatywy i narzędzia mające na celu wzmocnienie integracji, spójności społecznej i demokracji w krajach przystępujących.³⁴

³⁰ Civil Society Europe, Civil Society State of the Union, [Civil-Society-State-of-the-Union_2023.pdf](#), 2023.

³¹ ENAR; A Europea for all manifesto, [ENARmanifesto.pdf](#), 2024.

³² Amnesty International, Manifest na wybory europejskie, <https://www.amnesty.be/IMG/pdf/amnesty-international-eu-elections-manifesto-2024.pdf>, 2024.

³³ Concord Europe, UE na rzecz globalnej sprawiedliwości, <https://presidency.concordeurope.org/europeanelections/>, 2024.

³⁴ Ionuț SIBIAN, opinia EKES-u, Nowy plan wzrostu oraz Instrument na rzecz Reform i Wzrostu dla Bałkanów Zachodnich, <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/press-summaries/new-growth-plan-and-reform-and-growth-facility-western-balkans>, 2024.

- Uznanie i zajęcie się historycznymi niesprawiedliwościami, zbrodniami wojennymi i zbrodniami przeciwko ludzkości w Europie ma kluczowe znaczenie dla zwalczania współcześnie istniejącego rasizmu i dyskryminacji. Wiąże się to z podtrzymywaniem pamięci, opowiadaniem się za zadośćuczynieniem za historyczne niesprawiedliwości oraz wspieraniem politycznych i gospodarczych procesów reparacji i restytucji. Ponadto UE powinna zobowiązać się do budowania równych partnerstw poprzez uznanie nierówności historycznych, zachęcanie do emancypacji od dziedzictwa kolonialnego i uznawanie wiedzy specjalistycznej innych tradycji demokratycznych.³⁵

³⁵ Civil Society Europe, Civil Society State of the Union, [Civil-Society-State-of-the-Union_2023.pdf](#), 2023.

Załącznik 1: Ocena europejskich inicjatyw na rzecz rozwoju przestrzeni obywatelskiej w latach 2019-2024

Poniższa tabela zawiera ocenę polityki i działań UE zainicjowanych w ostatnich latach, w odniesieniu do konkretnych potrzeb społeczeństwa obywatelskiego w 2019 r. W ocenie uwzględniono zakres wdrożenia, postępy i - w miarę możliwości - wpływ tych środków.

Postulaty społeczeństwa obywatelskiego w 2019 r. ³⁶	Polityki i inicjatywy UE: wpływ, luki prawne i ograniczenia
Mandat dotyczący przestrzeni obywatelskiej	
<p>Utworzenie specjalnego stanowiska odpowiedzialnego za przestrzeń obywatelską w Komisji, podlegającego pierwszemu wiceprzewodniczącemu, uprawnionego do przyjmowania skarg od organizacji społeczeństwa obywatelskiego, podejmowania interwencji dyplomatycznych w celu ochrony atakowanych organizacji społeczeństwa obywatelskiego i koordynowania dialogu obywatelskiego.</p>	<p>Po raz pierwszy jeden z wiceprzewodniczących Komisji Europejskiej został upoważniony do "ochrony prawa do pokojowych zgromadzeń i wolności zrzeszania się" oraz "prowadzenia otwartego, przejrzystego i regularnego dialogu z reprezentatywnymi stowarzyszeniami i społeczeństwem obywatelskim". Chociaż mandat ten został przyznany, miał on ograniczone uprawnienia i zasoby do tworzenia konkretnych narzędzi i polityk. Niemniej jednak przyczynił się do tego, iż przestrzeń obywatelska i społeczeństwo obywatelskie znalazły się na szczycie agendy UE.</p>
Dialog obywatelski	
<p>Poziom UE: Opracowanie wytycznych dotyczących zorganizowanego dialogu ze społeczeństwem obywatelskim oraz inicjowanie i promowanie Porozumienia międzyinstytucjonalnego w sprawie dialogu obywatelskiego na podstawie Artykuł 11 TUE. Wszystkie instytucje UE muszą dokonać przeglądu swoich warunków współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego zgodnie z art. 11, aby zapewnić otwarty, przejrzysty i regularny dialog.</p>	<p>Podczas gdy pierwsze dwa etapy partycypacji - dostęp do informacji i konsultacje - są regulowane na poziomie europejskim, kształtowanie polityki europejskiej charakteryzuje się brakiem ram prawnych i porozumienia w sprawie zorganizowanego dialogu obywatelskiego. Głębsze poziomy partycypacji, a mianowicie dialog obywatelski i partnerstwo, mimo że zostały skodyfikowane w TUE, nie mają zharmonizowanej struktury wdrażania w europejskich procesach zarządzania i podejmowania decyzji. W rezultacie uczestnictwo pozostaje w dużej mierze na poziomie wymiany informacji lub konsultacji, często nie dając możliwości wywierania rzeczywistego wpływu.³⁷³⁸</p>
<p>Poziom krajowy: Opracowanie wytycznych dla państw członkowskich w celu poprawy uczestnictwa w kształtowaniu polityki.</p>	<p>Zalecenia Komisji Europejskiej z 2023 r. w sprawie partycypacji obywatelskiej wzywają państwa członkowskie do "ustanowienia zorganizowanego dialogu z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego na określone tematy związane z procesami kształtowania polityki publicznej" oraz do "zapewnienia, że taki dialog wykracza poza konsultacje dotyczące konkretnych propozycji politycznych lub legislacyjnych oraz jest regularny, długotrwały i zorientowany na wyniki".³⁹ W zaleceniach uznano, że partycypacja obywatelska opiera się na dobrze prosperującej przestrzeni obywatelskiej. Ich wpływ będzie musiał być monitorowany.</p>

³⁶ Deklaracja bukareszteńska na rzecz odpornego społeczeństwa obywatelskiego zdolnego do budowania na wartościach UE (2019 r.); [Społeczeństwo obywatelskie na pierwszej linii frontu - 5 punktów działań UE na lata 2019-2024](#) (2019 r.); [Kompleksowy plan na rzecz innowacji demokracji w Europie EPD](#) [Wizja społeczeństwa obywatelskiego dla Europejskiego planu działania na rzecz demokracji](#) (2020 r.).

³⁷ Europejskie Forum Obywatelskie, [W kierunku otwartego, przejrzystego i ustrukturyzowanego dialogu obywatelskiego UE](#), 2021.

³⁸ Europejskie Forum Obywatelskie, Raport Civic Space Watch 2024, [Raport o przestrzeni obywatelskiej 2024 - Europejskie Forum Obywatelskie \(civic-forum.eu\)](#).

³⁹ Komisja Europejska, Zalecenie w sprawie promowania zaangażowania i skutecznego udziału obywateli i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w procesach kształtowania polityki publicznej, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023H2836>, 2023.

Zestaw narzędzi w zakresie praworządności i rozliczalności

<p>Mandat Europejskiej Agencji Praw Podstawowych (FRA) powinien zostać rozszerzony i wzmocniony w celu opracowania polityk w większym stopniu uwzględniających wartości i zapewnienia, że prawodawstwo europejskie nie bagatelizuje kwestii praw podstawowych. Co najważniejsze, mandat powinien umożliwiać agencji przeprowadzanie dogłębnych ocen poszczególnych krajów w zakresie poszanowania i wdrażania praw podstawowych zarówno przez instytucje UE, jak i państwa członkowskie, a także przyjmowanie i rozpatrywanie skarg.</p>	<p>Mandat FRA został rozszerzony, aby objąć wszystkie obszary polityki UE. Od 2018 r. FRA przeprowadza coroczne aktualizacje dotyczące przestrzeni obywatelskiej w oparciu o ankiety i ocenę krajowych punktów kontaktowych. Nie posiada uprawnień do rozpatrywania skarg dotyczących państw członkowskich lub instytucji UE. Nie posiada również uprawnień do oceny wpływu polityki UE na prawa podstawowe, chyba że zwróci się o to jedna z instytucji UE. Niemniej jednak rola FRA została w praktyce rozszerzona, aby wspierać organizację krajowych dialogów na temat praworządności i informować o rozwoju niektórych inicjatyw dotyczących przestrzeni obywatelskiej.</p>
<p>Ustanowienie instytucjonalnego systemu wczesnego ostrzegania, przy pełnej konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim. Wykrycie ataku powinno wywołać odpowiednią reakcję ze strony instytucji UE, aby móc szybko potępić i zareagować na akty zastraszania i nękania społeczeństwa obywatelskiego.</p>	<p>Chociaż Komisja Europejska wielokrotnie odrzucała możliwość ustanowienia podobnego mechanizmu instytucjonalnego, otworzyła dwuletnie zaproszenie do składania projektów CERV w celu wsparcia projektów tworzących zdecentralizowany system ostrzegania instytucji UE o zagrożeniach dla społeczeństwa obywatelskiego o mniejszej skali. Sukces i wpływ projektów zależy od gotowości instytucji UE do ich poparcia i utrzymania ich rozwoju w czasie.</p>
<p>Ustanowienie systemu regularnego monitorowania w celu przeglądu stanu demokracji, praworządności i praw podstawowych w państwach członkowskich w oparciu o jasne wskaźniki. Zapewnienie, że każdy mechanizm monitorowania obejmuje przestrzeń i wolności obywatelskie jako kluczowy filar i wskaźnik oraz prowadzi do reakcji UE w przypadku zidentyfikowania restrykcji.</p>	<p>Zakres rocznego raportu na temat praworządności jest ograniczony i obejmuje przestrzeń obywatelską jedynie marginalnie i powierzchownie, zwłaszcza w odniesieniu do prawa do protestu i ataków na obrońców praw człowieka i ich organizacje. Ponadto metodologia wykazuje poważny brak przejrzystości i mechanizmów rozliczalności.⁴⁰ Chociaż mechanizm zawiera zalecenia, są one zbyt niejasne, aby śledzić ich wdrażanie. Istnieją poważne obawy co do wiarygodności danych dostarczanych przez Komisję Europejską w odniesieniu do wdrażania zaleceń przez państwa członkowskie.⁴¹ W związku z tym do tej pory nie można go uznać za skuteczny mechanizm rozliczalności dla krajów, które nie chronią przestrzeni obywatelskiej lub celowo ją ograniczają.⁴²</p>
<p>Zapewnienie podejmowania działań prawnych przeciwko państwom członkowskim wprowadzającym środki ograniczające przestrzeń obywatelską.</p>	<p>Komisja Europejska nadal pozywa państwa członkowskie do Trybunału w związku z ograniczeniami przestrzeni obywatelskiej. Znaczącym postępowaniem jest postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przeciwko węgierskiej "ustawie anti-LGBTQI+", które jest pierwszym, w którym Komisja podnosi art. 2 TUE jako samodzielny zarzut.⁴³ Niemniej jednak wpływ interwencji dotyczących naruszeń jest ograniczony przez długotrwały proces a także brak gotowości państw członkowskich do znaczącego wdrożenia orzeczeń TSUE.⁴⁴</p>

⁴⁰ Max Griera, Euractiv, EU Commission's rule of law reporting lacks transparency, auditors say, [EU Commission's rule of law reporting lacks transparency, auditors say - Euractiv](#), 2024.

⁴¹ Liberties, Sprawozdanie Komisji Europejskiej na temat praworządności 2023: Gap Analysis, <https://www.liberties.eu/en/stories/rule-of-law-2023-gap-analysis/44928>, 2023.

⁴² Europejskie Forum Obywatelskie, PRZESTRZEŃ OBYWATELSKA W EUROPEJSKICH RAMACH ZASAD PRAWA, [Report-Civic-Space-in-the-European-Rule-of-Law-Framework.pdf \(civicspacewatch.eu\)](#), 2021.

⁴³ Luke Dimitrios Spieker, Op-Ed: "Berlaymont powraca: Komisja powołuje się na art. 2 TUE jako samodzielny zarzut w postępowaniu w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w związku z naruszeniami praw osób LGBTQI na Węgrzech", <https://eulawlive.com/op-ed-berlaymont-is-back-the-commission-invokes-article-2-teu-as-self-standing-plea-in-infringement-proceedings-over-hungarian-lgbtqi-rights-violations-by-luke-dimitrios-spieker/#>, 2023.

<p>Zapewnienie przyjęcia i aktywnego wdrożenia przez Komisję negocjowanych przepisów łączących dostęp do finansowania UE z poszanowaniem praworządności. Egzekwowanie prawa powinno być powiązane z mechanizmem praworządności i wspierane bezpośrednim finansowaniem dla beneficjentów końcowych przyznawanym przez Komisję w przypadku podjęcia środków przeciwko państwom członkowskim.</p>	<p>UE przyjęła mechanizm warunkowości w zakresie praworządności, który jest kluczowym narzędziem egzekwowania prawa, ale charakteryzuje się istotnymi ograniczeniami dotyczącymi zakresu i wykorzystania zawieszonych funduszy.⁴⁵ Chociaż narzędzie to zostało uruchomione przeciwko Polsce i Węgrom, co doprowadziło do kilku technicznych ulepszeń w tych krajach, jego wdrożenie zostało udaremnione przez szersze względy polityczne, które zostały potraktowane priorytetowo.⁴⁶</p>
<p>Prawo europejskie i europejska przestrzeń obywatelska</p>	
<p>Zapewnienie, że prawodawstwo UE w ogóle, a w szczególności walka z terroryzmem, jest zgodne z pełnym poszanowaniem praw człowieka i wprowadzenie obowiązkowej oceny wpływu nowych polityk UE na przestrzeń obywatelską.</p>	<p>Wpływ prawodawstwa UE na prawa człowieka i przestrzeń obywatelską nie jest systematycznie oceniany. Nowe przepisy zaproponowane przez Komisję Europejską, pakt migracyjny⁴⁷ oraz dyrektywa w sprawie "wspólnych norm przejrzystości i rozliczalności w odniesieniu do usług reprezentacji interesów świadczonych przez podmioty spoza UE"⁴⁸ przyczynią się do kurczenia się przestrzeni obywatelskiej.</p>
<p>Opracowanie wytycznych dla państw członkowskich w celu uniknięcia regresywnych, błędnych interpretacji prawa UE dotyczącego prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.</p>	<p>Brak wdrożenia.</p>
<p>Zakaz masowej inwigilacji i wszczynanie postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przeciwko rządów, których prawo nie jest zgodne z takimi standardami UE.</p>	<p>Chociaż unijna ustawa o sztucznej inteligencji zawiera ograniczenia i zakazy dotyczące szkodliwych systemów, jednocześnie stanowi ona podstawę prawną dla policji do wdrażania rozpoznawania twarzy w czasie rzeczywistym w oparciu o szeroko zdefiniowane wyjątki, co może prowadzić do naruszenia prawa do pokojowych zgromadzeń i wypowiedzi.⁴⁹ Co niepokojące, ustawa zawiera również mniej ochrony dla określonych grup, w szczególności migrantów. Ustawa zawiera również znaczne wyłączenia dla organów ścigania i bezpieczeństwa w zakresie korzystania z systemów sztucznej inteligencji wysokiego ryzyka.⁵⁰ Pakt o migracji i azylu jeszcze bardziej rozszerza cyfrową inwigilację migrantów⁵¹ i kryminalizację obrońców praw migrantów.⁵²</p>
<p>Opracowanie europejskiej formy prawnej dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w oparciu o</p>	<p>pozytywne jest to, że proponowana dyrektywa w sprawie europejskich stowarzyszeń transgranicznych (ECBA) wspiera operacje ponadnarodowe, uznaje</p>

⁴⁴ Civilizacio, Wycofanie LexNGO: ważny krok, ale potrzeba więcej, <https://civilizacio.net/en/news-blog/retraction-of-the-lexngo-important-step-but-more-is-needed>, 2021.

⁴⁵ Reclaim, NOWA ZASADA REGULACJI WARUNKOWOŚCI PRAWNEJ: OGRANICZENIA I NASTĘPNE KROKI, <https://acrobat.adobe.com/link/review?uri=urn%3Aaid%3Ausc%3A1b762aaa-dcc5-495b-a66c-cf29def62cca>, 2022.

⁴⁶ Thomas Wahl, Węgry: Rozwój sytuacji w zakresie praworządności od maja 2023 r. do połowy stycznia 2024 r., <https://acrobat.adobe.com/link/review?uri=urn%3Aaid%3Ausc%3A1b762aaa-dcc5-495b-a66c-cf29def62cca>, 2024.

⁴⁷ PICUM, [More than 160 Civil Society Organisations call on MEPs to vote down harmful EU Migration Pact](#), 2024; PICUM, [The EU Migration Pact: a dangerous regime of migrant surveillance](#), 2024; Protect not surveil, [The EU Migration Pact: a dangerous regime of migrant surveillance](#), [The-Migration-Pact-ProtectNotSurveil.pdf](#), 2024.

⁴⁸ Europejskie Forum Obywatelskie, [Pakiet Obrony Demokracji](#).

⁴⁹ Europejskie Forum Obywatelskie, ECNL, Liberties, [PACKED WITH LOOPHOLES: WHY THE AI ACT FAILS TO PROTECT CIVIC SPACE AND THE RULE OF LAW](#), https://civic-forum.eu/wp-content/uploads/2024/04/AI_Act_RoL_Analysis-0424.pdf, 2024.

⁵⁰ Europejskie Forum Obywatelskie, ECNL, Liberties, [PACKED WITH LOOPHOLES: WHY THE AI ACT FAILS TO PROTECT CIVIC SPACE AND THE RULE OF LAW](#), https://civic-forum.eu/wp-content/uploads/2024/04/AI_Act_RoL_Analysis-0424.pdf, 2024.

⁵¹ Protect not surveil, [The EU Migration Pact: a dangerous regime of migrant surveillance](#), [The-Migration-Pact-ProtectNotSurveil.pdf](#), 2024.

⁵² PICUM, [Ponad 160 organizacji społeczeństwa obywatelskiego wzywa eurodeputowanych do odrzucenia szkodliwego paktu migracyjnego UE](#), 2024

najlepsze praktyki dostępne w państwach członkowskich w zakresie uznawania i wspierania wolności zrzeszania się.	stowarzyszenia non-profit i uznaje podstawową cechą celu non-profit, potencjalnie ustanawiając punkt odniesienia dla ustawodawstwa krajowego. Ograniczenia obejmują jednak niewystarczające gwarancje przeciwko arbitralnym ograniczeniom opartym na "interesie publicznym" ⁵³ , utrudnienia dla mniejszych organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz skomplikowane wdrażanie.
Umożliwienie i ochrona filantropii poprzez wezwanie państw członkowskich do stworzenia sprzyjającego środowiska dla filantropii i powstrzymania się od zniechęcania do działań filantropijnych, w tym filantropii transgranicznej.	Chociaż fundacje jako podmioty prawne mogą tworzyć ECBA, wniosek w sprawie ECBA nie obejmuje fundacji i nie przewiduje utworzenia europejskiej fundacji transgranicznej. ⁵⁴
Finansowanie	
Zapewnienie, aby każdy unijny system finansowania społeczeństwa obywatelskiego był dostępny, zarówno w teorii, jak i w praktyce, również dla mniejszych, opartych na społeczności, młodszych organizacji poprzez wykorzystanie odpowiednich instrumentów i procedur przyznawania dotacji, w tym mechanizmów ponownego przyznawania dotacji w celu wspierania promowania i ochrony podstawowych wartości i demokracji. Aby osiągnąć swój cel, fundusz powinien pokrywać koszty operacyjne, a także spory sądowe, budowanie potencjału i działania strażnicze. Zapewnienie zarówno finansowania kryzysowego, jak i instytucjonalnego (operacyjnego), aby umożliwić zarówno szybką reakcję na nagłe pogorszenie się kondycji przestrzeni obywatelskiej, jak i wspierać długoterminowy rozwój i działalność społeczeństwa obywatelskiego.	Ustanowienie programu Równość, Prawa i Wartości (CERV) stanowi istotny postęp, ponieważ zapewnia on finansowanie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w celu promowania praw człowieka, demokracji i praworządności. System krajowych pośredników, który rozdziela fundusze na poziomie krajowym, jest ważną innowacją. Niemniej jednak procedury administracyjne, składania wniosków i sprawozdawczości muszą zostać uproszczone, aby w pełni wykorzystać potencjał tego programu. Program obejmuje wysoki wymóg współfinansowania i nierealistyczne koszty jednostkowe. Ponadto nie zapewnia on finansowania w nagłych wypadkach ani nie pokrywa kosztów prawnych związanych ze strategicznymi sporami sądowymi i ochroną przed SLAPP.
Ochrona	
Wytyczne UE w sprawie zagrożonych obrońców praw człowieka: Opracowanie wytycznych dotyczących ochrony zagrożonych obrońców praw człowieka w UE, podobnych do wytycznych UE dotyczących obrońców praw człowieka w zakresie działań zewnętrznych.	Brak wdrożenia.
Przyjęcie unijnej dyrektywy anty-SLAPP, która będzie chronić wszystkich: Co ważne, zakres dyrektywy musi obejmować każdego obywatela lub organizację, w tym m.in. dziennikarzy i pracowników mediów, aktywistów, związkowców, pracowników akademickich, badaczy bezpieczeństwa cyfrowego, obrońców praw człowieka,	Dyrektywa anty-SLAPP ustanawia minimalne standardy ochrony dziennikarzy i organizacji strażniczych przed nieuczciwymi postępowaniami sądowymi ⁵⁵ i jest uzupełniona zaleceniem przyjętym przez Komitet Ministrów Rady Europy ⁵⁶ . Co ważne, przewiduje ona mechanizm wczesnego oddalenia powództwa i znaczące grzywny dla powodów wykorzystujących SLAPP do zastraszania organizacji strażniczych. ⁵⁷⁵⁸ Jego wady polegają na nadmiernym odwoływaniu się do państw

⁵³ Wkład społeczeństwa obywatelskiego w proponowaną dyrektywę w sprawie europejskich stowarzyszeń transgranicznych (ECBA), [Policy-input-on-the-ECBA-Directive.pdf \(civilsocietyeurope.eu\)](#)

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Koalicja CASE, [Dyrektywa anty-SLAPP: Oświadczenie CASE w sprawie porozumienia politycznego](#), 2024.

media i organizacje społeczeństwa obywatelskiego.	członkowskich i opieraniu się na niejednoznacznym języku w odniesieniu do niektórych kluczowych zabezpieczeń i środków zaradczych. ⁵⁹
Opracowanie narzędzi do wewnętrznego zestawu narzędzi UE w zakresie ochrony obrońców praw człowieka, inspirując się zewnętrznymi instrumentami UE, w tym wsparciem w sytuacjach nadzwyczajnych dla obrońców praw człowieka, takimi jak EIDHR i jego program Protectdefenders.eu.	Chociaż nie odnotowano konkretnych zmian w zakresie bezpieczeństwa społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka, dyrektywa w sprawie zrównoważonej należytej staranności przedsiębiorstw (CSDD)⁶⁰ i wytyczne dotyczące bezpieczeństwa dziennikarzy stanowią ważny krok naprzód.

ORGANIZATOR STRATEGICZNY:

Ogólnopolska
Federacja
Organizacji
Pozarządowych

PATRONAT HONOROWY:

Minister do spraw
Społeczności Obywatelskiej

PARTNERZY:

PARTNERZY STRATEGICZNI:

PATRONAT MEDIALNY:

⁵⁶ Koalicja CASE, [Rekomendacja CoE stanowi znaczący kamień milowy w walce z SLAPP](#), 2024.

⁵⁷ Liberties, [Szybka runda zatwierdzeń nowego prawodawstwa UE](#), 2024 r.

⁵⁸ Europejskie partnerstwo na rzecz demokracji, Reviewing progress on the European Democracy Action Plan, [EDAP-progress-paper-v2.pdf \(epd.eu\)](#), 2023.

⁵⁹ Koalicja CASE, [Dyrektywa anty-SLAPP: Oświadczenie CASE w sprawie porozumienia politycznego](#), 2024.

⁶⁰ Mayer Brown, [Prawa człowieka i środowisko: czego można się spodziewać po dyrektywie w sprawie należytej staranności w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw](#), 2024.